

УДК 339.97: 338.43: 332.2.021(045)

БІЛА С.О.,

д.н.д.у., професор, заслужений економіст України,
професор кафедри міжнародних економічних відносин і бізнесу

Факультету міжнародних відносин
Національного авіаційного університету

ПИЛИПЕНКО А.С.,

магістрант, студентка 6 курсу
кафедри міжнародних економічних відносин і бізнесу

Факультету міжнародних відносин
Національного авіаційного університету

ПРІОРИТЕТИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПРОДОВОЛЬЧОЇ БЕЗПЕКИ ТА ВИРІШЕННЯ ПРОБЛЕМИ ГОЛОДУ У СВІТОВОМУ ГОСПОДАРСТВІ

***Анотація.** У статті визначено основні пріоритети забезпечення продовольчої безпеки та вирішення проблеми голоду у світовому господарстві. Досліджено сутність та прояви продовольчої проблеми у світі. Розкрито зміст цілей сталого розвитку ООН, у тому числі – цілі 2 «Покінчити з голодом, забезпечити продовольчу безпеку і поліпшення харчування та сприяти сталому розвитку сільського господарства». Розглянуто стан забезпечення продовольчої безпеки в регіонах світу та представлено позицію міжнародних організацій щодо подолання голоду в країнах світу. Особливу увагу приділено вирішенню проблеми голоду в країнах Африки та Азії. Визначено пріоритети забезпечення продовольчої безпеки та вирішення проблеми голоду у світовому господарстві на основі принципів сталого розвитку, розвитку інтенсивного та інноваційного аграрного виробництва.*

***Ключові слова.** Продовольча безпека, недоїдання, голод, Цілі сталого розвитку (ЦСР), сільське господарство, сфера аграрного виробництва, бідність, кліматичні зміни, екстенсивний та інтенсивний розвиток, помірний та критичний нестача продовольства, високоточне аграрне виробництво.*

Белая С.А., д.н.гос.упр., професор, заслуженный экономист Украины, профессор кафедры международных экономических отношений и бизнеса факультета международных отношений Национального авиационного университета.

Пилипенко А. С., магистрант, студентка 6-го курса, кафедры международных экономических отношений и бизнеса факультета международных отношений Национального авиационного университета.

ПРІОРИТЕТЫ ОБЕСПЕЧЕНИЯ ПРОДОВОЛЬСТВЕННОЙ БЕЗОПАСНОСТИ И РЕШЕНИЯ ПРОБЛЕМЫ ГОЛОДА В МИРОВОМ ХОЗЯЙСТВЕ

***Аннотация.** В статье определены основные приоритеты обеспечения продовольственной безопасности и решения проблемы голода в мировом хозяйстве. Исследуются сущность и проявления продовольственной проблемы в мире. Раскрывается содержание целей устойчивого развития, в том числе – цели 2 «Ликвидация голода, обеспечение продовольственной безопасности и улучшение питания и содействие устойчивому развитию сельского хозяйства». Рассмотрено состояние обеспечения продовольственной безопасности в регионах мира и представлена позиция международных организаций относительно ликвидации голода в странах мира. Особое внимание уделено решению проблемы голода в странах Африки и Азии. Определены приоритеты обеспечения продовольственной безопасности и решения проблемы голода в мировом хозяйстве на основе принципов устойчивого развития, массового перехода к развитию интенсивного и инновационного аграрного производства.*

***Ключевые слова.** Продовольственная безопасность, недоедание, голод, Цели устойчивого развития (ЦУР), сельское хозяйство, сфера аграрного производства, бедность, климатические изменения, экстенсивное и интенсивное развитие, умеренная и критическая нехватка продовольствия, высокоточное аграрное производство.*

Bila Svitlana, Professor, Doctor of Public Administration, Honoured Economist of Ukraine Educational and Scientific Professor of international economic affairs and business Department, International relations Department, National Aviation University

Pylypenko Anna, undergraduate of 603 of international economic affairs and business Department, International relations Department, National Aviation University

PRIORITIES OF FOOD SECURITY AND ADDRESSING THE PROBLEM OF HUNGER IN THE WORLD ECONOMY

Summary. The article specifies the main priorities of food security and addressing the problem of hunger in the world economy. The core and food challenge manifestations in the world are investigated. UN Sustainable Development Goals are disclosed, including Goal 2 “Zero Hunger” (‘End hunger and malnutrition, ensure access to safe, nutritious and sufficient food, and implement sustainable agricultural practices’). Food security situation in world regions is considered; positions of international organizations as for addressing the problem of hunger in world countries is represented. The special attention is given to resolving the hunger problems in Asian and African countries. The priorities of food security and addressing the problem of hunger in the world economy based on sustainable development principles, and mass transition to intensive and innovative agricultural practices development are defined.

Key words: food security, malnutrition, hunger, Sustainable Development Goals (SDG), agriculture, agrarian production, poverty, climate change, extensive and intensive development, moderate and critical shortage of food, precision agrarian production.

Актуальність проблеми. В процесі розвитку світового господарства виникає багато соціально-економічних, політичних, екологічних та ін. проблем, причиною яких є як об'єктивні, так і суб'єктивні чинники. Порядок денний у галузі сталого розвитку на період до 2030 року, визначений ООН, пропонує шляхи системного вирішення означених проблем, особливу увагу приділяючи подоланню бідності та голоду. Проблема голоду у XXI ст. загострюється внаслідок зміни клімату, виснажливого використання природних ресурсів, зростання дефіциту питної води та збільшення чисельності населення. Зазначимо, що демографічний «бум», переважно, спостерігається саме у тих регіонах світу, де пролягає так званий «пояс голоду» (зокрема, йдеться про Африканський континент). Проблема дефіциту продовольства у XXI ст. стає характерною майже для всіх країн світу, що розвиваються, і у яких макроекономічний показник – ВВП на душу населення є нижчим за 8000 – 10000 дол. США на рік. Адаже для таких країн світу притаманний високий показник стратифікації населення за доходами, а прошарок бідного населення наближається до 40 % від загальної чисельності населення країни. Найбідніше населення країни хронічно потерпає від нестачі продовольства, браку чистої питної води, від відсутності системи централізованого водопостачання та водовідведення (оскільки такі послуги є дорогими для бідного населення). Зростання бідності супроводжується хижацьким знищенням природних ресурсів (вирубанням лісів, бракон'єрством риби та виловом тварин, порушенням правил сівообороту, що призводить до зменшення родючості та падіння врожаїв у майбутньому). Такі тенденції спостерігаються у всіх найбідніших країнах світу, що негативно впливає на продуктивність сільського господарства, на виробництво продовольства та породжує ризики бідності. Кількість людей, які страждають від голоду, у світі швидко зростає. А отже – проблема голоду залишається надзвичайно актуальною для світового господарства у XXI ст. і потребує вирішення як на рівні теоретичного обґрунтування та дослідження проблеми, так і на рівні практичних заходів щодо посилення міжнародного економічного співробітництва для її вирішення у масштабах світового господарства в цілому. Така постановка проблеми обумовлює актуальність дослідження теми даної статті, пов'язаної із пошуком пріоритетів забезпечення продовольчої безпеки та вирішенням проблеми голоду у світовому господарстві.

Аналіз досліджень і публікацій. Аналізуючи наукові дослідження та публікації, присвячені питанням вирішення проблеми голоду та забезпечення продовольчої безпеки у світі, слід відзначити наукові дослідження таких іноземних вчених як К. Арауджо, О. Бадьян, Д.М. Гвішиані, Ж.Ж. Дезір, Дж. Дрезе, В. Ейкрод, Е. Екхольм, К. Кленнерт, Д. Махендра, А. Сен, К. Тіммер, Д. Хідей, Р. Шахідур, Шенген Фен, Т. Шульц та інші. Слід зазначити, що серед дослідників вирішення проблеми голоду є і лауреати Нобелівської премії у сфері економіки (наприклад – А.Сен), оскільки віднайдення шляхів зменшення бідності та подолання голоду має загальноцивілізаційне значення для сталого розвитку людства.

Серед вітчизняних вчених значний внесок у вивчення міжнародних економічних відносин та глобальних проблем, у т.ч. – пов'язаних з вирішенням проблеми голоду у світі, здійснили: А.П. Голіков, Д.Г. Лук'яненко, А.М. Поручник, В.Р. Сіденко, С.В.Сіденко, А.С. Філіпенко, С.О. Якубовський, О.Б. Чернега та ін. Теоретичні дослідження глобальної продовольчої проблеми та сфери виробництва й розподілу продовольчих ресурсів у світовому господарстві проводили такі українські вчені як О.Г. Білорус, В.І. Власов, Є.В. Вороновська, О.І. Гойчук, Н.Р. Джурик, Н.А. Казакова, В.В. Ковальов, П.Т. Саблук, С.М. Халатур, М.Й. Хорунжий, О.М. Яценко та ін. Водночас, проблематика визначення пріоритетів та шляхів забезпечення продовольчої безпеки та вирішення проблеми голоду у світовому господарстві в українській економічній літературі висвітлена недостатньо мірою і потребує подальшого дослідження.

Метою статті є визначення пріоритетів забезпечення продовольчої безпеки та вирішення проблеми голоду у світовому господарстві.

Для досягнення мети у статті поставлено низку завдань та висвітлюються наступні питання:

- розкрити сутність та основні аспекти проявів загострення продовольчої проблеми у світі;
- дослідити сутність продовольчої проблеми та висвітлити підсумки моніторингу рівня голоду в регіонах та країнах світу;
- показати зв'язок між голодом та бідністю, визначити пріоритети подолання голоду та забезпечення продовольчої безпеки у світовому господарстві.

Виклад основного матеріалу. Питання голоду та розповсюдження бідності, як глобальні проблеми розвитку людства, перебувають у центрі уваги світового співтовариства вже не одне десятиліття. Нагальність вирішення цих проблем заявлено у Цілях сталого розвитку (ЦСР), прийнятих 18 вересня 2015 року програмним документом ООН «Перетворення нашого світу: Порядок денний у галузі сталого розвитку на період до 2030 року». Про це йдеться у положенні: «Ціль 2: Покінчити з голодом, забезпечити продовольчу безпеку і поліпшення харчування і сприяти сталому розвитку сільського господарства» [1].

За даними Продовольчої і сільськогосподарської організації ООН (FAO), визначено сутність голоду як стан, який полягає у неможливості придбати достатню кількість їжі для задоволення харчових енергетичних потреб людини. Станом на початок 2019 р., у масштабах світового господарства, в цілому, достатньо обсягів продовольства, щоб нагодувати кожну людину на планеті Земля, проте це продовольство розподіляється нерівномірно. Більш ніж 820 мільйонів осіб у світі хронічно недоїдають. Серед регіонів, де високим залишається ризик голоду – Африка та Азія. Фактично, голод поширюється майже у всіх субрегіонах Африканського континенту, а загальна поширеність недоїдання серед населення Африки наближається до 20 % від загальної кількості мешканців, що проживають на її території [2].

Недоїдання існує не тільки у країнах, що розвиваються, а й у розвинених країнах світу. Поряд з цим, у розвинених країнах світу існує і протилежна тенденція – більше двох мільярдів дорослих, підлітків і дітей у світі наразі страждають від ожиріння або надлишкової ваги. Це пов'язано як з незбалансованістю харчування та вживанням ГМО-продукції, так і з нехтуванням принципами здорового способу життя.

Поширення голоду та недоїдання у світі збігається зі зменшенням доступності площ родючої землі для обробки фермерами (а фермерство, у свою чергу – становлять основу середнього класу), посиленням деградації ґрунтів (внаслідок відмови від системи державного контролю за сівоборотом), зменшенням біорізноманіття та зростанням частоти настання стихійних лих (пожеж, посух, паводків, приморозків та ін. неконтрольованих людиною погодних явищ, що знищують врожаї). Вплив зміни клімату має негативні наслідки для сільського господарства, адже погіршує ситуацію щодо врожаїв та загострює проблему голоду як в окремих країнах, так і у всьому світі. Поряд з цим, наслідки недоїдання та голоду є досить серйозними для системи охорони здоров'я і якості життя громадян країн. Голод та недоїдання вимагають збільшення бюджетних витрат на лікування тих громадян, які потерпають від голоду. Такі витрати автоматично збільшують дефіцит бюджету найбідніших країн, що логічно сприяє зростанню зовнішніх запозичень (у т.ч., запозичень коштів у МВФ, що супроводжується вимогами збалансування бюджетного дефіциту та скороченням бюджетних витрат на соціальні цілі). За оцінками експертів, для вирішення проблеми голоду та недоїдання, необхідно розвивати аграрні наукові дослідження, підтримувати фермерство та національне інноваційно-зорієнтоване сільськогосподарське виробництво, що має забезпечити приріст обсягів виробленого продовольства щонайменше на 50 % до 2050 року (порівняно з обсягами сільськогосподарського

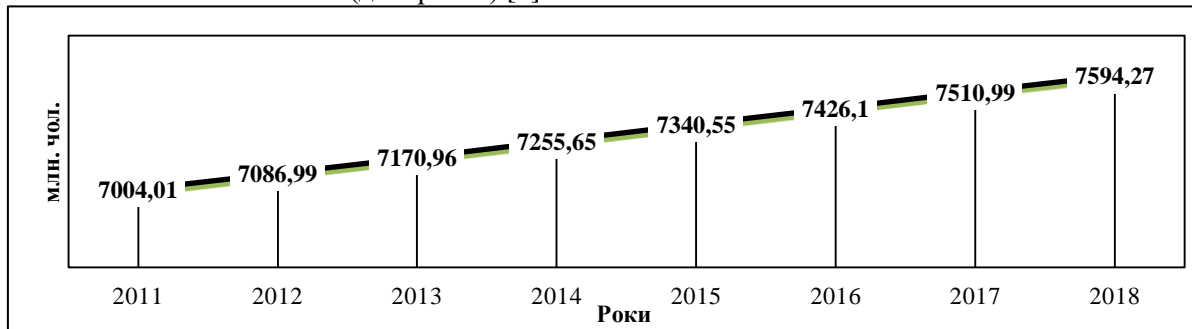
виробництва 2019 р.), що задовольнить потреби у продуктах харчування зростаючої кількості населення планети Земля [3].

Успіх забезпечення продовольчої безпеки та вирішення проблеми голоду у світі, за оцінками ООН, є складовою цілей сталого розвитку світового господарства та значною мірою залежить від ефективного моніторингу цієї проблеми. Серед складових такого моніторингу – аналіз показника прогресу у викоріненні голоду у світі та поширеності недоїдання (PoU). Цей показник являє собою оцінку частки населення, чиє звичайне споживання їжі недостатнє для забезпечення в раціоні людини рівня енергії, необхідної для підтримки нормального активного і здорового способу життя людини (PoU виражено у відсотках). З 2017 року для моніторингу проблеми голоду у світі використовують ще один індикатор, який вимірює поширеність помірної або критичної нестачі продовольства серед населення на основі шкали відсутності продовольчої безпеки (FIES). Цей показник дає уявлення про глобальну продовольчу нестабільність, яка виявляється актуальною для всіх країн світу, адже цей індикатор виходить за рамки голоду і спрямований на моніторинг забезпечення доступності їжі для всіх верств населення. Таким чином, ООН застосовує для виконання цілей сталого розвитку у сфері подолання голоду та вирішення проблеми недоїдання у світі (Ціль 2) два показника/індикатора для моніторингу її виконання:

- 1) поширеність недоїдання (PoU);
- 2) поширеність помірної або критичної нестачі продовольства на основі шкали відсутності продовольчої безпеки (FIES).

Люди, які відчувають помірне недоїдання, стикаються з невпевненістю в своїй здатності отримувати продукти харчування і змушені час від часу знижувати якість або й кількість їжі, яку вони споживають, через брак грошей та низькі доходи. У окремих випадках спостерігається поширення практики нерегулярного споживання їжі, що ставить під загрозу здоров'я і життя людини [4].

За даними Світового банку кількість населення на Землі невинно зростає – на 2018 рік на планеті проживало 7 594 270 356 осіб (див. рис. 1) [5].

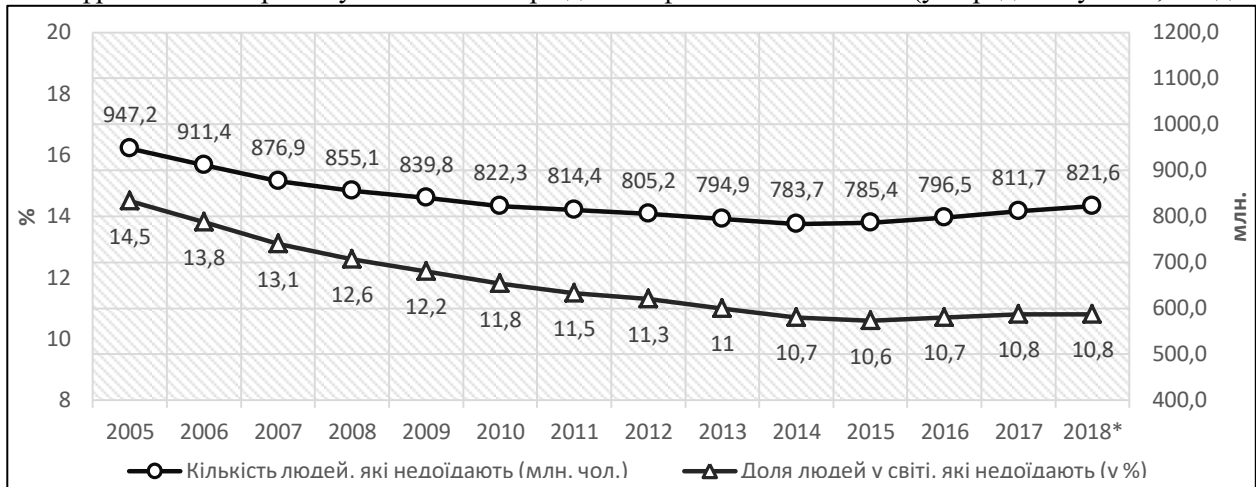
Рис. 1. Динаміка зміни кількості населення в світі за 2011 - 2018 роки (млн. чол.)

Джерело: розроблено авторами за даними [5].

Щорічні темпи зростання кількості населення на планеті Земля складають +1,2 % (щонайменше). Чисельність населення планети, переважно, зростає за рахунок високої народжуваності в регіонах Африки та Азії. Тісно пов'язана з проблемою демографії – проблема голоду. Голод, у першу чергу, є супутником та похідною від бідності, а бідність – похідна від відсутності освіти, робочих місць та технологічної відсталості країни, домінуючої сировинної орієнтації її виробництва. Виникає так зване «порочне коло бідності». За оцінками, на сьогодні в світі страждають від голоду і недоїдання 821,6 млн. чол., що складає близько 10,8 % населення Землі (див. рис. 2) [2]. З даних, наведених на рис. 2 видно, що кількість людей, які недоїдають, в усьому світі зростає, починаючи з 2015 р. Ця тенденція зберігається до 2019 р. включно.

Аналізуючи дані показника PoU за регіонами світу, слід зазначити, що найбільш незадовільною є ситуація в Африці, де з 2015 року цей показник неухильно зростає майже у всіх субрегіонах. Він досяг рівня 26,5% і 30,8% в Центральній та Східній Африці (див. табл. 1). Такі негативні тенденції, в основному, обумовлені поєднанням декількох негативних факторів, у тому числі – військових конфліктів та екстремальних погодних умов (посухи та явищ, що супроводжують глобальне потепління). Наприклад, в країнах Африки – що розташовані на південь від Сахари, в країнах, де відбуваються військові конфлікти, кількість тих, хто недоїдає збільшилося на 23,4 млн. осіб за період з 2015 по 2018 рр. Проте, найбільш негативний та довгостроковий вплив на продовольчу безпеку мають екстремальні погодні явища, зумовлені кліматичними змінами (зокрема – посухою). У

країнах, класифікованих як чутливі до посухи (це стосується країн Африки на південь від Сахари) поширеність недоїдання збільшилася з 17,4% до 21,8% за останні шість років, в той час як в інших країнах африканського регіону за той же період PoU фактично знизився (у середньому з 24,6% до

23,8%). Кількість осіб, які недоїдають – в країнах, чутливих до посухи – збільшилася на 45,6% (у 2018 р., порівняно з показниками 2012 року) [2; 6; 7].

Рис. 2. Динаміка кількості осіб у світі, які недоїдають (за період 2005 - 2018 рр., млн. осіб).
Джерело: розроблено авторами за даними [2].

В країнах Азії показник PoU у більшості випадків, неухильно знижується, досягнувши 11,4% у 2017 році. Винятком є країни Східної Азії, де з 2010 р. спостерігається зростання даного показника – понад 12% від кількості населення країн регіону. У країнах Південної Азії, незважаючи на суттєвий прогрес за останні п'ять років, показник PoU також залишається на достатньо високому рівні (див. табл. 1) [2].

Таблиця 1

Показник недоїдання (PoU) у країнах світу (за період 2005 - 2018 рр.)
(у відсотках до загальної кількості осіб, що проживають в країнах регіону, у %)

Регіон	Поширеність недоїдання (у %)					
	2005	2010	2015	2016	2017	2018*
Світ в цілому, у т.ч.:	14.5	11.8	10.6	10.7	10.8	10.8
Африка	21.2	19.1	18.3	19.2	19.8	19.9
Північна Африка	6.2	5.0	6.9	7.0	7.0	7.1
Африка на південь від Сахари	24.3	21.7	20.9	22.0	22.7	22.8
Східна Африка	34.3	31.2	29.9	31.0	30.8	30.8
Центральна Африка	32.4	27.8	24.7	25.9	26.4	26.5
Південна Африка	6.5	7.1	7.8	8.5	8.3	8.0
Західна Африка	12.3	10.4	11.4	12.4	14.4	14.7
Азія	17.4	13.6	11.7	11.5	11.4	11.3
Центральна Азія	11.1	7.3	5.5	5.5	5.7	5.7
Східна Азія	14.1	11.2	8.4	8.4	8.4	8.3
Південно-Східна Азія	18.5	12.7	9.8	9.6	9.4	9.2
Південна Азія	21.5	17.2	15.7	15.1	14.8	14.7
Східна Азія	9.4	8.6	11.2	11.6	12.2	12.4
Латинська Америка та Карибський басейн	9.1	6.8	6.2	6.3	6.5	6.5
Карибські острови	23.3	19.8	18.3	18.0	18.0	18.4
Латинська Америка	8.1	5.9	5.3	5.5	5.7	5.7
Центральна Америка	8.4	7.2	6.3	6.1	6.1	6.1
Південна Америка	7.9	5.3	4.9	5.3	5.5	5.5
Океанія	5.5	5.2	5.9	6.0	6.1	6.2

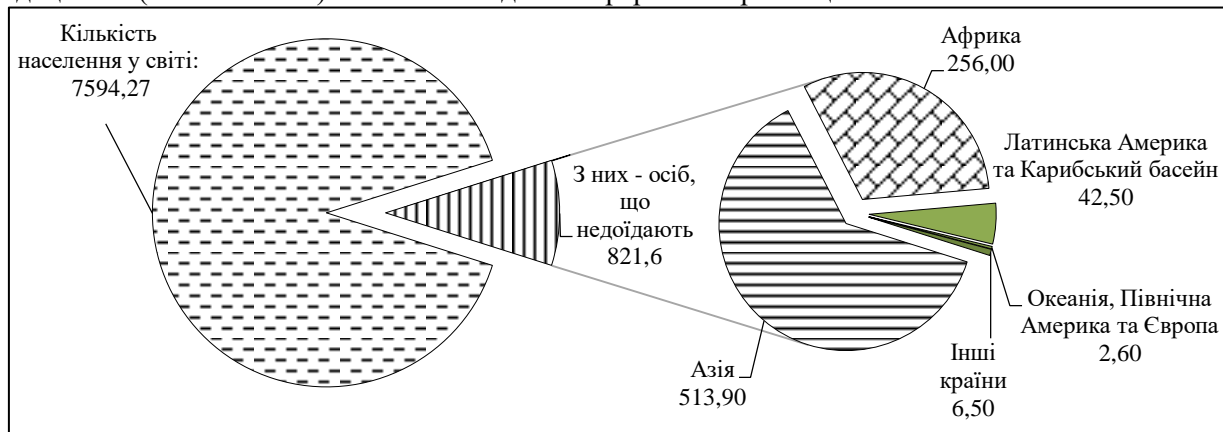
Північна Америка та Європа	< 2.5	< 2.5	< 2.5	< 2.5	< 2.5	< 2.5
-----------------------------------	-------	-------	-------	-------	-------	-------

Примітка. Побудовано авторами за даними [2; 8].

У країнах Латинської Америки і Карибського басейну (ЛАК) рівень недоїдання серед населення збільшився за період з 2015 по 2018 рр. У країнах Південної Америки показник PoU виріс з 4,6% у 2013 р. до 5,5% у 2017 р. В цілому, в країнах Південної Америки біля 68% населення хронічно недоїдає. Серед країн, що опинилися у максимальній групі ризику настання голоду – Республіка Венесуела, для якої показник PoU збільшився майже у чотири рази: з 6,4% у 2012-2014 рр. до 21,2% у 2016- 2018 рр. Серед причин – ситуація соціальної дестабілізації та політична криза у Венесуелі. Поряд з цим, інфляція у Венесуелі досягла приблизно 10 000 000%, а зростання реального ВВП хронічно погіршувалося: з негативних -3,9% у 2014 році, до біля -25% у 2018 р. [2]. Отже, загострення проблеми голоду також напряму пов'язано із соціально-економічною ситуацією та політичною стабільністю в країні.

Аналіз розподілу населення, яке недоїдає, по регіонах світу свідчить, що переважна більшість (понад 500 мільйонів осіб) проживають в країнах Азії (див. рис. 3). Натомість, кількість населення, що недоїдає – неухильно зростає в країнах Африки – майже 260 мільйонів осіб (у 2018 р.), до того ж, понад 90% проживають в країнах Африки на південь від Сахари [2; 9;10].

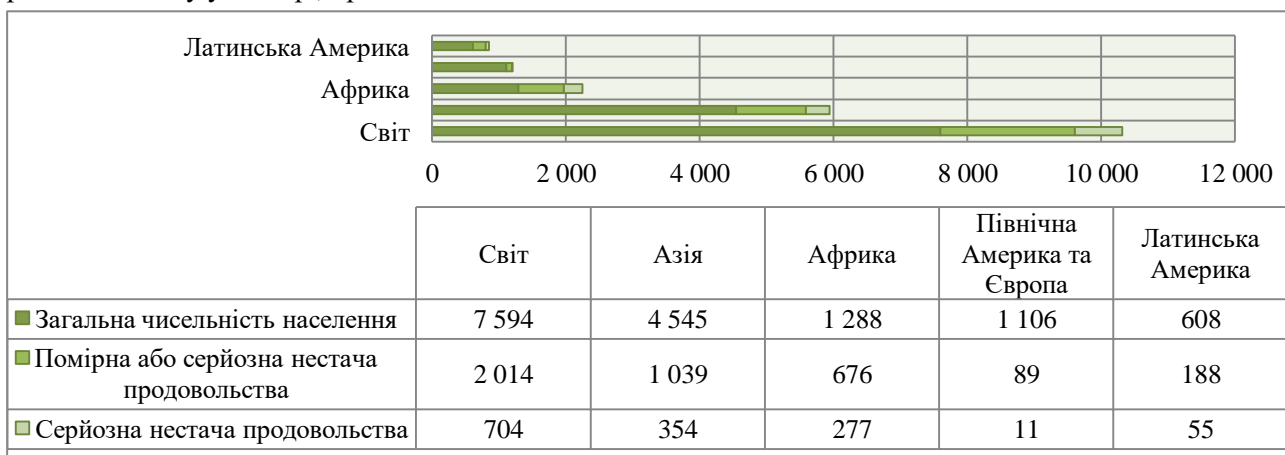
З огляду на наведені дані та означені тенденції, які спостерігаються у світі з 2010 р., досягнення стану «нульового голоду» (тобто – повна ліквідація голоду у світі) до 2030 року стає досить складним завданням за існуючого технічного оснащення сільськогосподарського виробництва та збереження традиційних (екстенсивних) технологій ведення аграрного виробництва.

Рис. 3. Кількість людей, які недоїдають – за регіонами Світу, 2018 р. (млн. осіб)

Джерело: розроблено авторами за даними [2].

Дані моніторингу продовольчої проблеми у світі, що враховують поширеність помірної або гострої нестачі продовольства на основі шкали забезпечення продовольчої безпеки у країнах світу (FIES), станом на 2018 р. становить біля 9,2% від загальної кількості населення планети Земля (це перевищує кількість 700 млн. осіб). Саме така кількість населення світу за даними FIES не має гарантій щодо продовольчої безпеки та перебуває на грані стану хронічного відчуття голоду [2; 11]. Дані, наведені у рис. 4, наглядно демонструють результати дослідження рівня продовольчої безпеки за регіонами світу у 2018 р., проведені за методикою FIES.

Рис. 4. Забезпечення продовольчої безпеки за регіонами світу, 2018 р. (млн. осіб)

Джерело: розроблено авторами за даними [2].

За даними показника FIES (2018 р.), забезпечення продовольчої безпеки відсутнє майже для 26,4% населення світу, що становить біля 2 млрд. осіб. Серед населення, яке хронічно відчуває нестачу продовольства та не має гарантій щодо продовольчої безпеки – біля 1,04 млрд. осіб (52%) проживають в країнах Азії; 676 млн. осіб (34%) проживають в країнах Африки; 188 млн. осіб (9%) проживають в країнах Латинської Америки [2;12].

Серед соціально-економічних показників, які поряд з кліматичними чинниками кардинально впливають на показник забезпечення та гарантування для людини продовольчої безпеки – експерти називають наступні макроекономічні показники розвитку країни та регіону (див. таблицю 2): 1) ВВП регіону; 2) чисельність населення регіону; 3) ВВП на душу населення; 4) питома вага сільського населення в регіоні; 5) питома вага населення, зайнятого у сфері аграрного виробництва; 6) видатки держави на розвиток сільського господарства; 7) площа пашні (посівних площ) у співвідношенні до загального обсягу площ (земель) регіону.

Таблиця 2

Макроекономічні показники, які впливають на рівень продовольчої безпеки країн світу

Регіон (2018 р.)	ВВП (млн. дол. США)	Чисельність населення (млн. осіб)	ВВП на душу населення (дол. США)	Сільське населення (у % до загальної кількості населення регіону)	Частка населення зайнятого у с/г (у % до загальної кількості зайнятих)	Видатки держави на розвиток сільського господарства (у % до загальних обсягів державних асигнувань)	Площа посівних площ (у % до загального обсягу площі регіону)
Світ	136 480 000,00	7 633,00	15 543,00	44,71	28,5	1,5	9,50
Африка	6 060 525,00	1 275,90	4 750,00	58,02	51,1	2,3	8,92
Америка	29 150 253,00	1 006,50	28 962,00	18,96	9,2	1,1	7,03
Азія	57 054 357,00	4 560,70	12 510,00	49,97	31,9	3,2	14,37
Європа	24 331 147,20	746,4	32 598,00	25,42	5,7	0,9	18,29
Океанія	1 371 427,20	41,6	32 967,00	31,49	13,8	0,6	3,19

Примітка. Побудовано авторами за даними [6]

Для вирішення продовольчої проблеми країни світу повинні впроваджувати нові, інноваційні технології, які будуть пристосовані до кліматичних умов регіону та сприяти зростанню врожайності, налагоджувати міжнародне співробітництво та посилювати зовнішньо-торгівельні зв'язки з розвинутими країнами для активізації та сприяння іноземного інвестування у розвиток аграрного виробництва проблемних (з огляду на продовольчу безпеку) регіонів світу. Так, в країнах Азії – майже половина населення регіону проживає у сільській місцевості, а питома вага зайнятих у аграрній сфері становить біля 31,9% при тому, що в країнах Азії обробляється лише 14,37% площ, на яких ведеться сільське господарство. В країнах Азії (порівняно з Африканським регіоном), з 2015 р. спостерігається поступовий перехід до інноваційного та високоточного сільськогосподарського виробництва, до застосування технологічних та продуктивних методів ведення сільського господарства. Видатки держави на розвиток аграрної сфери в країнах Азії зростають найвищими темпами порівняно з іншими регіонами світу (+ 3,2%), тобто уряд починає здійснювати активне фінансування сфери аграрного виробництва задля вирішення продовольчої проблеми та забезпечення продовольчої безпеки.

За даними Світового банку, для країн, що розвиваються, галузь сільського господарства стає найбільшим з роботодавців – створює робочі місця та забезпечує продовольство для існування понад 40% населення планети. Сільське господарство формує доходи і робочі місця для найбільшого прошарку планети, що проживає у сільській місцевості. П'ятсот мільйонів дрібних фермерських господарств у країнах, що розвиваються, забезпечують до 80% обсягів від потрібної їжі для домогосподарств цих країн. Фермерство відіграє важливу соціальну роль і в розвинених країнах світу – у т.ч. в країнах Європи, формуючи прошарок середнього класу. Державна підтримка (у т.ч. шляхом субсидій та дотацій) сімейних фермерських господарств є важливою складовою забезпечення продовольчої безпеки та забезпечення соціальної стабільності у суспільстві [7; 8].

З початку минулого століття на фермерських полях країн світу працюють не тільки чоловіки, але й жінки. Отже, інтенсивний розвиток сільського господарства сприяє вирішенню проблеми гендерної рівності. Так, за оцінками Світового банку, за умови, якщо до аграрного виробництва долучаться жінки-фермери, що збільшить кількість зайнятих у цій сфері, то число голодуючих у світі скоротилося б з майже 800 млн. осіб до 150 млн. осіб, адже жінки більш дбайливо ставляться до використання обмежених природних ресурсів [8;10].

Вирішення продовольчої проблеми у світі потребує розвитку виробничої та соціальної, а також – енергетичної інфраструктури. Адже без енергетики та електроенергії неможливо перейти до використання інновацій у сільському господарстві, вести високоточне аграрне виробництво. У світі 1,4 млрд. людей і досі не мають доступу до електроенергії, а більшість з цього населення проживає у сільській місцевості країн, що розвиваються. Відсутність енергетичного забезпечення у багатьох найбідніших регіонах країн світу є головною перешкодою для виробництва достатньої кількості продовольства та для забезпечення продовольчої безпеки найбідніших верств сільського населення [11;12].

Продовольча і сільськогосподарська організація ООН (FAO) стверджує, що на початку другого десятиріччя XXI ст. серед основних причин голоду залишаються локальні військові конфлікти та негативні наслідки зміни клімату, що викликано процесами глобального потепління. Фактично, понад 60% людей світу, які страждають від голоду, проживають саме у зонах локальних військових конфліктів (Лівія, Афганістан, Сирія та ін.). Серед причин зростання ризиків голоду – економічна рецесія, спад виробництва та депресія виробництва, що супроводжується заходами неопротекціонізму та порушенням принципів вільної торгівлі, у т.ч. продовольчими товарами та продукцією аграрного виробництва. Торговельні війни, що активно практикуються у світі виступають ще одним чинником зростання ризиків голоду.

Висновки. У XXI ст. для всіх країн світу кардинально зростає значення забезпечення продовольчої безпеки та вирішення проблеми голоду. Для розв'язання цих проблем всі країни світу мають переходити від екстенсивних до інтенсивних методів ведення сільського господарства, прагнути забезпечити одночасно і здорове, і доступне харчування та системно впроваджувати заходи з протидії змінам клімату, дотримуючись принципів сталого економічного зростання. В аграрному виробництві заходи сталого розвитку тісно пов'язані зі скороченням обсягів використання пестицидів і хімікатів, із диверсифікацією виробництва сільськогосподарських культур та вдосконаленням методів збереження родючості земель, включно із переходом до цифрових технологій, інновацій та застосування інформаційних технологій (ІТ) у розвитку високоточного аграрного виробництва. Вагому роль у процесі продовольчого забезпечення мають відігравати сімейні фермерські господарства, які потребують фінансової підтримки держави (у вигляді державних дотацій фермерам та субсидій виробникам аграрної продукції, органічних продуктів харчування).

Від вирішення продовольчої проблеми та подолання голоду, у світі (станом на 2019 р.), залежить життя понад 820 мільйонів осіб. В цілому, періодичні проблеми щодо доступу до продуктів харчування відчувають біля 26,4% населення світу (що становить біля 2 мільярдів осіб). ООН у Цілях сталого розвитку ставить стратегічне завдання – досягти рівня «нульового голоду» до 2030 року у всіх країнах світу.

Продовольча безпека в усіх країнах світу напряму залежить від низки чинників, до яких належать: природно-кліматичні чинники; інтенсивне зростання чисельності населення планети Земля; нераціональне використання та незбалансоване споживання продуктів харчування в різних країнах світу; зростаючий дефіцит водних ресурсів; посилення негативних наслідків глобального потепління та ін. Серед чинників, що негативно впливають на продовольчу безпеку – є як виробничі (інтенсивне антропогенне навантаження, недостатнє інфраструктурне забезпечення) так і економіко-торговельні (торговельні війни, асиметричність економічного розвитку країн світу та розподілу багатства, ембарго та квоти на певні види торгівлі сільськогосподарською продукцією).

Серед базових пріоритетів забезпечення продовольчої безпеки та вирішення проблеми голоду у світовому господарстві слід визнати:

– впровадження сталого ведення сільського господарства, у т.ч. розширене впровадження органічного землеробства, тобто сільськогосподарської діяльності із застосуванням біологічних методів захисту рослин та оптимальним використанням мінеральних добрив; реалізація заходів щодо сталого підвищення родючості ґрунтів та продуктивності орних земель; впровадження ефективного державного контролю за використанням генетично-модифікованих видів рослин та біо-організмів;

– розвиток високоточного, інноваційного сільського господарства з метою нарощування фізичних обсягів аграрного виробництва, підвищення рівня конкурентоспроможності сільськогосподарської продукції;

– відмова від торговельних бар'єрів, припинення торговельних війн, укладання взаємовигідних торговельних угод, у т.ч. у сфері міжнародної торгівлі продовольством та аграрною продукцією;

– розвиток міжнародного співробітництва у сфері селекції, залучення інвестицій для впровадження науково-технічних досягнень у аграрне виробництво, у т.ч. задля допомоги бідним країнам, які самостійно, на застарілих екстенсивних засадах не спроможні забезпечити населення достатньою кількістю продовольства;

– розвиток міжнародного економічного співробітництва у сфері аграрного виробництва, підтримка міжнародних інвестицій з метою організації переробки аграрної сировини на місцевому рівні, сприяння розвитку аграрного виробництва та виробництва продуктів харчування з високим вмістом доданої вартості.

Література:

1. Transforming our world: the 2030 Agenda for Sustainable Development. (2015) URL: <https://sustainabledevelopment.un.org/post2015/transformingourworld> (дата звернення: 23.11.2019).
2. The State of Food Security and Nutrition in the World 2019. Safeguarding against economic slowdowns and downturns. URL: <http://www.fao.org/3/ca5162en/ca5162en.pdf> (дата звернення: 23.11.2019).
3. Кучечук Л.В. Глобальна продовольча проблема: причини виникнення та загострення. *Вісник харківського національного університету імені В.Н. Каразіна*. 2016. № 5. С. 40–44.
4. The sustainable development goals report 2019. URL: <https://unstats.un.org/sdgs/report/2019/> (дата звернення: 23.11.2019).
5. World Bank Group. World Development Indicators. URL: <https://databank.worldbank.org> (дата звернення: 24.11.2019).
6. World Food and Agriculture – Statistical pocketbook 2019. URL: <http://www.fao.org/3/ca6463en/ca6463en.pdf> (дата звернення: 23.11.2019).
7. Challenges and Opportunities in a Global World. (2019) URL: <http://www.fao.org/3/ca4305en/ca4305en.pdf> (дата звернення: 24.11.2019).
8. Enabling the Business of Agriculture 2019. URL: <https://openknowledge.worldbank.org/bitstream/handle/10986/31804/9781464813870.pdf?sequence=6&isAllowed=y> (дата звернення: 25.11.2019).
9. Economics of Climate - Smart Agriculture: Considerations for Economic and Financial Analyses of Climate -Smart Agriculture Projects. (2019) URL: <https://openknowledge.worldbank.org/bitstream/handle/10986/32279/Economics-of-Climature-Smart-Agriculture/-Considerations-for-Economic-and-Financial-Analyses-of-Climature-Smart-Agriculture/-Projects.pdf?sequence=1&isAllowed=y> (дата звернення: 25.11.2019).
10. Trendov N. M., Varas S., Zeng M. (2019) Digital technologies in agriculture and rural areas – Status report. URL: <http://www.fao.org/3/ca4985en/ca4985en.pdf> (дата звернення: 26.11.2019).
11. Keating B., Herrero M., Carberry P. Food wedges: Framing the global food demand and supply challenge towards 2050. *Global Food Security*. 2014. №3. С. 125–132.
12. The Future Of Agriculture? Smart Farming. (2018) URL: <http://www.forbes.com/sites/federicoguerrini/2015/02/18/the-future-of-agriculture-smartfarming> (дата звернення: 26.11.2019).